

ლო საქმეში იღებდ მონაწილეობას, თვით აჩენდა კეთილს საქმეს, ეხმარებოდა სხვაგვარად და მეცნიერებას. საზოგადო მოღვაწეობაში, როგორც სამხედრო საქმეშიც, განსვენებული იგივე კეთილმოყვარე, საქმისა და მოყვარისათვის თავდადებული იყო. დღეს ნეტარებად მიანდა განსვენების სხვისთვის შეწყვეტილიყო, სხვის დახმარებოდა. ამპარტანობა, მკაცრობა, დაღინევისივე არ ეკარგებოდა ამ კეთილს და სათნო აღმზანს. სული მისი არას დროს და არა შემთხვევაში არ შემოფოთლებოდა და მუდამ დაშვებულყოლოდა იყო, არას დროს მის მივიღო: ბიანს, უჩინარსა და ტკიბის ლაპარაკში ხმა მისი არ ამაღლებოდა და ჯარებობითა და მოუთმენლობით. ყველასთვის ტკიბილი იყო, ყველასთვის გულმტკიცებული, ყველას ნუკეშის მცემელი, შემზარად და დახმარებულ იქნა წინადაც კაცო, რომელსაც არა თუ არაფერი ბოროტება არ უქმნიდა არაფრისთვის, არამედ მკორედ უსიამავე ნებას არა მოეუბნებოდა. ერთი ძვირფასი თვისება მისი კიდევ ის იყო, რომ პატივსა სცემდა სხვის არსსა და რწმენას, თუნდა თვითონ იმ არსისა და რწმენისა სხელი წინააღმდეგე ყოფილიყო. ამ სხელი შორის ერთობა ზეზნი იმისი, რომ განსვენებულს ისეთი დიდი პატივისცემა ჰქონდა და პატივდებოდა. და ამ ახეთი კაცო არა არის დღეს ჩვენი შორის. დავაწავთ კაცო, რომელიც დღემდე პატივდებული მოძღვარი იყო ჩვენი, ხელმძღვანელი ჩვენი, ძვირფასი მეგობარი ჩვენი. დღის წიგნითა და სიყვარულით მიამზარებდა ხოლმე ყოველი ჩვენი განსვენებულს იმ იმდენი რომ გვეფიქრებდნენ იმის უკეთესობა, მოვიხსენებდნენ იმის კეთილს და რიგებებსა და არა მოუტყუებლობით ხოლმე, საბუთიანი და ტყე-დავარდობა სულ მისი თან მეგობრული რჩევები იყო, რჩევა, რომელსაც დღის მადლობით მოვიხსენებდნენ ხოლმე, რადგან ვცოცდით, რომ იმის სიმა თლუ უფროა, პირველ საქმედ კუშიარტება მიანდა. დღისან დარჩება ჩვენი ხსოვნაში ამის კეთილ სხვის, ხეც და წინადაც კაცისა. საუკუნოდ იყო სხვისა შერი, ნკურთა მოღვაწევი! იყო სხვისი დიდ ხანს იმ დრო გრძობამ, რომელიც შენ აღაგუნე ჩვენი გულში შერის ნაყოფის მოღვაწეობით, კაცობისთვის გულმტკიცებულობით, დღერთაში ჰქონას, ჩვენითვისაც ისე საბატრალი და

სასურველი იყო ის იდელა სიმატობისა და სიყვითისა, რომელიც შენ ვამბობდებოდა. შენ: კეთილი აღმზანა ბოლო, შენი საზოგადო საქმეში გვიანთებდეს ჩვენი გზას. არ აღმოფხვრება ჩვენი გულიმ სხოვნი შერი. შენისა და შენობის შერის ანდრად დაუტკიცებოდა, რომ შენ იყავ კაცი თავდადებით მოყვარული სიმატობისა და სიყვითისა.

ბან მალიაიკის შემდეგ წარმოთქვა ლექსი ქართულიდან კაცების ქართულის სკოლის მასწავლებელმა ივ. ბე-დლიძემ. მას უკან დიდეს გრძობით წარმოთქვა ლექსი ჯერ ისორიად და შემდეგ მთავრ ლექსი რუსულად ბანმა კ. ხეთაგურმა. შინაარსი რუსურის ლექსისა მოკლედ ასეთი იყო:

გზა მშვიდობისა! ჩვენითვის აღარა უნებე ახლა. ქვეყნად გვიჩნება შენი სახელი. შენი მომღვრავი ერთიც არ არის ჩვენი შორის. სახელი შენი საუკუნოდ ცოცხალი იქნება. თვით სი-კაცობელ შენი საუკუნო იყო. მარტო შენ შესძელე და ერს შესწორე კეთილ-დღეობა შენი. სიყვითლად სირიერედ ნატორეთა გქონდა მწუხარება ერისა. თვითგებოლი ლამაზი გქონდა და გვი-ნათებდა ბნელს გზას. საცა საჭირო იყო, იბრძოდა, მაგრამ უფრო სი-ხი-ტევა შენი გვიჩვენებოდა. საცა სი-ბრ-ძევი შენი უმტკიური იყო, იქ სტერი-ლი და ცრემლით ცდილობდა საქმის გაკეთება. დღესათვის გიყვარდა სამ-შობლობა. კეთილი მწყვეთი იყავ არიბთათვის. ჩიო ვედავებოდათ სი-კეთის სამაგიერო? რით მოგიყვით მო-საწყ-ბა? გვედრებოდათ ღმერთის უკუ-ნიანად, რომ საუკუნოდ იყოს სხენე-ბა შენი: უბედურნი ვართ ჩვენი. ას-ჯერ უბედურია ის, ვინც უშენოდ სტერის აქ.

დამსწერ ოსნი ამ ლექსის წარმო-ქმის დროს სმენდა ვალტკენე, ცდი-ლობდნენ გვეგონათ თვითონიველი სიტყვა ლექსისა, რომელსაც ისე ძლიერ იმოქმედა, რომ მათ შორის თვით გულ მაგტმბეცოცე ვერ შეიკა-ვეს ცრემლი.

მოგვიყოს აქვე ბნ კ. ხეთაგურის რუსული ლექსი:

Умеръ!.. И то холодное слово
Такъ дълбоко огорчаше почеса! —
Умеръ... и, какъ обездоленный, снова
Плачешь и стоишь, родимый Кав-
казъ!

და! потерять ты достойнаго сына!
Все, что ты нашей семьѣ завѣщалъ.
Въ образѣ скромномъ простаго гру-
зина,

Все незабвенный нашъ братъ совмѣ-
щаль.
Плачь, дорогой мой!... Въ толпѣ лю-
бимой
Горькимъ рыданьемъ не выговори
Смѣхъ;
Въ нашей семьѣ еще такъ перво-
бытной
Онъ неустанно работая за всѣхъ.
Много-ль ихъ было способныхъ на-
роду
Такъ-же всецѣло отдаться, любя,
Такъ-же бороться за вашу свободу,
Свѣтло познания въ сагли вноса?!
Нѣтъ!.. ихъ немного... И эту потерю
Наши потомки припомнятъ не разъ...
Плачь!... И въ грядущее наше по-
вѣрье,
Слушая плачь твой, родимый Кав-
казъ.

ნამკეცე-ქეცეპატი

ბინდ-ბუნდ იყო ნამკეცეპას ორ-შასათის, რომ ავლანდებოდა გადარს-ერთმა სიარებულად ჩანებულმა ცაცმა: თავ-ზე ოქროს ელარებუნიანი სულდის ჩამა ესწრა, ტანზედ ზაქსეცეპათი გა-კრულად ფარდა ტანსამოსი ეგვა, თ-ითუ ბურთი იყო, სულ დიანს უკ-ი-და და ასევე უნებუნად მორთულს ჟორს მაკეცეპად. ფარდა-დაწილად და გვე-შასტრებულად ჟორი ისე ეკვანდა მაკეცეპად და მიფრანდა. რომ გვე-ჭრი და გვერ თვალს სეგანდა ისე რა მოკეცეპად, და კიდევ ახილად და-ღაერთი ევე-ამოიარტებულმა და გვე-გადამარტებულმა ტრეფისანი მვედრ-ბა თვად ვერ მოკეცეპ ამ უღრო-დროს ეგანს, რომ უკან დასეგებულად და ეთიანს დავა. ჟორ-დაშმა, ზედ წ-ბოლოდარტებულად მხედრას სამკეცე-პად, სარბელს თან-და-თან უგლო, აკ-რებულად სიბო უღროდ დავა ბირს და კანაბი-გამოვლადმა ჩამეცე დაი-წა. სწორად მისათა გრასათან მ-ღ-დრო გადმოსტე ხნად მქანე ბუსეს-ხნად მინდროზედ და აიუებისა, ა-წ-შორას, თითოთი ბურს ერთ მვე-მარბათსა იოფით მარდგევი დაჭე-თვულად. რომ შეეგნებოდა ამ გვე-სათვის, არც ახსავდაც იყო, არც მარც და უფრო ამ ეამის უღლე-რად დახლებულს ჰგავდა, რომელიც ასის წდასე-გი ჰაბუნდა გამოხედავს.

იქვე გრასათან ამ დროს შავად რ-სად მანსად. უნებური დვე-გომარ სარ-ზარ მარბათნი მიუსხლებლად და დაეგმრად ამ ჩამეცეპულს ადგილს: დაღს გლდას ნამაზსედ ფესე ჩამოკეცეპული

მეფის ძემან წარაღინა ტრელო-სით პარამოდა ძეა თვისი დავით, მას ექნა, ოდეს შთავიდა ტრელოსს, რათა მცხოვრებნი ყაზახისა, ეწინა მამშაღლინსა, ბორჩალოვლთა, რომ-ელნიცა იყო საბატონისშელო მე-მკვირისა ვიარგისა და გატმბილ-ხედ ზომითი კახეთისგანი და სხვანი-ნიც ყოველივე იყვნენ აურღინი ადგილით მათით და შეიხზულ არაგვისა და ქართლისა მათთა, რათა მოაქცენეს ექნის ადგილთა თვისთა და საზო-ლო-სათვის მათისა იქნენ მზარუნელ, რადან ადგილთა მათთა ზედა ამო-ლო-რა სრულად მხედრობამს სპარსთა მან. თუმცა-ლა მხოვრებთაგანი არა-ცინ იმყოფებოდაც არცა ერთი სახელ-თა მათთა, არამედ ყოველთავე სო-ფელთა შინა მათთა წარსულთა ყო-ველნივე მოსადგინი უღროსანი და ამისთვის ჰყო მეფის ძემან ზრუნევა და გარემოთა მათ ადგილთა მოუ-

და წელში მოღუნული იყდა ადამის ექმის მოხუცი. შავს და ხნელს მამში მგოსილიდა, თავზე კვლიანი გარგვინი კვდა და ეს ვამხადი, გუშუბი და ძელ-ტუგად ჰქეცეპა არსება თვისი ჩამეცე-პის და მიმჭრად-მანხედლას თვალ-მათი ნაღვლიანად გადმოსეგმრდა მო-სეგანის ჰაგავს. მოხუცმა დაინსა თ-ვისკენ გაქრტრულით მომაგალი უღდე-რა და თვალსეკლ სელი აქოლავა; რომ გუთი გე-ჩინა და გარეკვა. უღდე-ურამ-გი მამხედ იდნო და ებითი გრ-ე-კით შესხსხ:

— ბატონო დიდ-მარბას ვახლავარ, სულითისი თავაწიწილად პრს... მორეულს თვლილი მაკეცეპ შენს ოანბაზე უგლოვრს.

გვინი რას ჩამოაქმედა გასატრეულ-სინოლურათი. შეიბეცეპ. ისეთი ვარ, რომ ჰადა-ნაზევი ვერ ისევე უღდე-მდგას. ავერ მეუფე დავა, ასეთს ნო-ვრის პატრონი იყავი, რომ ის ნო-ვრის საცქედა მითეს წდასეპანს გვე-ფოდა შენც და შენს ვარ-ყმისათვის.

— გეგვა, გეგვა, რომ ქვეყნა მე-ღ-ღის ხნელს და ნადამად გადგეგულად და კიდევ გე მაქეცეპ. ასეთმა ზურ-გამ ადამიანისმა თვით ბუნებაც ადამი-ანისა გადგეგულად, ვედა თვის-გი ადარ-თერის ელად, უგლოთა ორბელს და მა-ტრელოსს. გადგეგულად ანა ჰეთითა და-ღინით გულ-ასეგეგულს ხაღს: დარ-კეგეგულან, კოლოტს და მამეგეგულან, მეგედა კრებულთა, მავრან ჰეგვა, გან-ჯა; ადამიანთა კი ლეგეთ, უწიგეგეგ-ბით. უწინ დიდ-მარბას მარსეგულად იყო სულსა. დაღსეგეგულად მოქეცეპად გა-გეგულას, დაღსეგეგულად მარბათ-სა ზედ, განებრისის სიწინადისა. ეს და ეინც ერთ კაცისა ათას გვარად მო-სარმულ-მოსარეგულს ლაბიას და დან-მიღს შეეგეგვა, ამას თავისა თავი ე-დათა-წამად მანანდა და სამოთხეში თავ-დავინა ჩამეცეპს მოკლის წინაშე დად-მანსეგულად მტკარი მტკარს წინაშე მოი-სიდა ხოლმე ბოლდს და მძურად გა-დასეგეგულად სულს, ეხდა სწორად დაი-მანსად, რომ ქმრებულად ერთმანისა, რათა უფრო ექნა სულს ჰეგვა მოი-პოვონ და ებისი-ღვანისას უფრო მეტის თავ-დაღსეგეგულად მიეგენ მეგელს თ-

პონე: ყარსია საფაშოვან ზური, და სხვათა მახლობელთა ადგილთა-გან და ეგრეთვე ქართლით და კახე-თით, ჩაოდენცა ძალ დღებოდა მას ექმსა შინა. — ზური და ყოველი სა-ზრდონი და საზარნი მოუპოვნენ. და ესენი ყოველნივე ადგილთა თვისთა ზედა და სოფელთა დაადგინნა მშე-ილობით.

მაშინ რომით მიეღეს შეწყვე-ლი ბატალიონი მხედრობა რუსთა. ეინადან აქედან აღთქმულ კარსა ჩოსისი კელმე-ფისასა, რათა თუ სა-დამე მინებონ მძღვრობა სპარსთა ანუ თურქთა და ანუ სხვათა მტერთა საქ-ტეფოლიათთა სახლსა ზედა რიკ-ლისა და შემდგომთა მექედრეთა მისთა ზედა, და სამპრობელოისა მხ-თთა ზედა, იმპერატორმან ჩოსისიან მონამზაროს მათ მხედრობა და შეე-წყენენ და არა მიუშვან მტერნი მათ-ნი ენებად მათ და ეინადან არაინ

ეინისეგულსა და ბახსისი წინაშე მე-გ-ღის დრეკს აჩაგარავს; სიძულად, აკ ცაცობა, შმას არ დანდაბა გამოეუ-გ-ღა და ამას ქმონებს და მანანს ჰეგვა და გონე; ქვეყნის სიყვარული და კე-ბა-ღის: თვისი თავაწიწი-გ-ღა ეხდა შეყანა-ც; კეთილად, სათნოდ და მადლ-გო-ნიარად ის არის, ეინც უფრო მეტს ფულს მოიგებს სულმა მართლდის თ-ვ არა-მართლდის გზით. მათათი მარ-ე-ღობას მარსეგულად-გი ან, ბორბობას ფა-ს-სინათ, თავისუფლად აჩაგარავს.

— ექს, მოხუცო, გეგეგულად მდინ-გატეგულად: ეინ შენ და ეინ აკეთა წე-წინი. თითქმის წიგნად არის სიბრძნე: შეიდად შეგეგულად შეიდა ფაგარი, კვერ-მეგეგულად ეხდას და ეგრე მისი ვარბო-ს ეხდა რა დაგმარობათა

— მეუფე და მისი ვარბო-გი არა; ისე გამეცეპ და გამანსავრს დღესეგულად გა-გეგულად, მათ მათ განათლებლად და წე-მის ახროთ-გი დახლებულად წოღებულმა გარეგანმა გავრბოვებულმა, რომ მსო-ლად სასუბოლად ვიდა-მარბობამ, სას-მარბო დიდა ხნას გამოქმინა და გამო-მეგეგულა. ნეტო რაღას იქნება, რომ ევე-ღაფურს თავისა სხელი კეცეს და ჰეგულ-დაღესას ანად გაღესეგულადისა და გა-გეგულადისათვის ანა ფესეგეგულან თავსე-მავის დროც ახლავა, გვარც, თანდათან ადგებას ჰეგულს ზედ-შემატეგვარი, ჰე-შმარბოთი მაქეცეპული და ამის მაგერ-გეგეგულად ჰადასეგულად და ქვეყნე-წინად ადგილს. ჩემი სთავყენი ეხდა ის გან-სეგეგულად საყარე, სადგინც გულ-სელ დაგეგულადი ამოსეგეგულადან მარ-გეგულად სასეგულადისა აჩეგენა დღესა, მარ-გეგეგულად და ის გოლოთისი ქართლენი, ის ქვეყნისეგულადი გინიანი მამეგეგულადი, რომლებიც დღემდ ხნას განსეგეგულად მ-რთლათ თანა წდასეგულად შინა ახამასისა, ისეგეგულად და ავთამასისა.

— მართლს ამბობ, მოხუცო, მა-გ-ღამ მოკლე-გი, მოკლედ მოსტყრ და გაათავ. ერთისა სიკეთით, წადა ევედა და დაღრდა. აეს ვარც ჰეგენი სხელი; ბორბობა ევე-ღის ფარ-საღლი უხესეს ქვეყნის სასხეგულად.

სულ სხვა დრო დღეა, სხვა ეამი. დრო განთავლისა, ახალი; აუ და ეინა ცხარე-რად, და გამოხედა... დამბალი!

ხომ ასეა. ახლა-გი შეიგეგულად, ჩემმა ვარბობაში შეიგეგულად. შენ აქ მისტიკო-ნიკალად წდასეგულად და მე-გი შეიგეგულად უღდა ვარბობა ჰეგეგულად ადამ და ზღმა, რომ ერთი უგეგეგულადი მოიგეგულად და სა-ადგომად ღს სისას და ნადამისთვის მოეგეგულად.

სარწმუნოებობით ერთნი და მეზობელ-ნი ეიე-ეთიანნი, რომელნიცა გარე-შე-თა შერით არა უტეგებენ საზღვარ-თა შინა ჩოსისისა. მაგარა ეველარა უსწრა ტრელოსს მეწეგენან ჩოსი-ლო-სთა მხედრობისმან, თუმცაღა აქედან მათ ბარევე უწეგეგულადი მეფის მიერ. და მათარეგულად ჩოსისის მხედრობისმან გრ-ფო გულთიან არა დროს თვის-სა ჰყო მოსეგეგულად მხედრობათა. — გარდამოვლდა ორითა ამით ბატალი-ონითა რუსთა მხედრობითა სირიერ-პოლკოეცი არაგვისა გზით. და პირ-ველად დასდგეს იგინი ღუმეგის და გარემოთა მათა მიზეზთა ამით, ეი-ნადან იყვნენ იგინი მტერნი. აკ-ენობეს მეფესა კახეთსა მყოფსა და უბრა-დანა მათ მეგეგულად, რათა მოეღენ იგინი ტრელოსს.

(შეგეგულად იქნება)

